

Regel van de minderbroeders – eindredactie

(Hoofdstuk 1) In de naam van de Heer!
De levenswijze van de minderbroeders^[2]

- 1 De regel en de levenswijze van de minderbroeders is dit:
het heilig evangelie van onze Heer Jezus Christus onderhouden levend in gehoorzaamheid, zonder eigendom en in kuisheid.
- 2 Broeder Franciscus belooft gehoorzaamheid en eerbied aan de heer paus Honorius, diens wettige opvolgers en aan de kerk van Rome.
- 3 En de andere broeders zijn verplicht broeder Franciscus en zijn opvolgers te gehoorzamen.

(Hoofdstuk 2) Zij die deze levenswijze willen aannemen en hoe zij opgenomen moeten worden

- 1 Als iemand deze levenswijze wil aannemen en bij onze broeders komt, sturen die hem naar hun provinciale minister. Aan hem alleen en aan niemand anders wordt de bevoegdheid verleend om broeders op te nemen.
- 2 De minister ondervraagt hem zorgvuldig over het katholieke geloof en de sacramenten van de kerk.
- 3 En hij moet dit alles geloven, het getrouw willen belijden en tot het einde toe standvastig onderhouden.
- 4 En hij mag geen vrouw hebben. Heeft hij wel een vrouw, dan moet die al het klooster zijn ingegaan of met volmacht van de bisschop van het diocees toestemming hebben gegeven nadat zij de gelofte van onthouding heeft afgelegd en moet zij zo'n leeftijd hebben dat er tegen haar geen verdenking kan ontstaan.^[3]
- 5 Dan zegt de minister hem het woord van het heilig evangelie dat hij heel zijn bezit moet gaan verkopen

en ervoor zorgen dit aan de armen uit te delen. (vgl. Mt 19,21 par.)

- 6 Als hij dit niet kan, volstaat voor hem de goede wil.
- 7 En de broeders en hun minister moeten zich vooral niet bemoeien met zijn tijdelijke zaken, zodat hij met zijn zaken vrij kan doen wat de Heer hem ingeeft.
- 8 Maar als hij advies vraagt, mag de minister hem naar enkele godvrezende mensen verwijzen; met behulp van hun advies worden dan zijn goederen aan de armen uitgedeeld.
- 9 Daarna geeft hij hem de kleding voor de proeftijd, namelijk twee habijten zonder kap, een koord, een onderbroek en een kaproen tot aan het koord,^[4]
- 10 behalve als deze minister ooit iets anders besluit voor God.
- 11 Als het proefjaar voorbij is, wordt hij in de gehoorzaamheid opgenomen, waarbij hij belooft deze levenswijze en regel altijd te onderhouden.
- 12 En volgens het voorschrift van de heer paus mag hij op geen enkele manier uit deze gemeenschap treden.^[5]
- 13 Want volgens het heilig evangelie is wie de hand aan de ploeg slaat en dan nog eens omkijkt, niet geschikt voor het koninkrijk van God. (Lc 9,62)
- 14 En wie al gehoorzaamheid hebben beloofd, hebben een habijt met een kap en wie dat willen, een tweede zonder kap.
- 15 En wie door noodzaak gedwongen worden, mogen schoenen dragen.
- 16 En alle broeders dragen goedkope kleren en met Gods zegen kunnen zij deze oplappen met zakkengoed of andere stukken stof.
- 17 Ik vermaan en spoor hen aan om de mensen niet te verachten of te oordelen die zij gekleed zien in zachte, kleurige stoffen, en die exquise spijzen en dranken gebruiken. Maar ieder moet eerder zichzelf oordelen en verachten.

(Hoofdstuk 3) Het goddelijk officie, het vasten en hoe de broeders door de wereld moeten gaan

2 Omdat zij breviers mogen hebben,

1 verrichten de geestelijken het goddelijk officie op de manier van de heilige kerk van Rome, uitgezonderd het psalmboek.^[6]

3 De leken bidden echter^[7]

voor de metten vierentwintig onzeveraders, voor de lauden vijf, voor de priem, terts, sext en noon voor ieder van deze uren zeven, voor de vespers twaalf en voor de completen zeven.

4 En zij moeten bidden voor de overledenen.

5 En zij vasten vanaf het feest van Allerheiligen tot Kerstmis.

6 Wie in de heilige veertigdaagse tijd, die de Heer door zijn heilig vasten geheiligd heeft en die vanaf de Openbaring van de Heer^[8] veertig dagen achtereen duurt, vrijwillig vast, moge door de Heer gezegend zijn.

En wie niet wil, is er niet toe verplicht.

7 Maar in de veertigdagentijd voor de Verrijzenis van de Heer vasten zij wel.

8 Op andere tijden zijn zij alleen verplicht om op vrijdag te vasten.

9 In tijden van duidelijke nood echter zijn de broeders niet tot lichamelijk vasten verplicht.

10 Ik raad mijn broeders aan, ik vermaan en spoor hen aan in de Heer Jezus Christus om, terwijl zij door de wereld gaan, niet te twisten en te bekvechten of anderen te oordelen.

11 Maar zij moeten mild, vredelievend en bescheiden zijn, vriendelijk en nederig en met iedereen respectvol praten zoals dat hoort.

12 En zij mogen niet paardrijden, behalve als zij door duidelijke nood of ziekte hiertoe genoodzaakt zijn.

13 In welk huis zij ook binnengaan, is hun eerste woord: Vrede aan dit huis. (vgl. Lc 10,5)

14 En volgens het heilig evangelie mogen zij eten van alle spijzen die hun worden voorgezet. (vgl. Lc 10,8)

(Hoofdstuk 4) De broeders mogen geen geld aannemen

1 Ik verbied alle broeders streng hoe dan ook, zelf of door een tussenpersoon, munten of geld aan te nemen.

2 Maar voor de noden van de zieken en om de andere broeders te kleden dienen uitsluitend de ministers en custoden - via geestelijke vrienden - ijverig zorg te dragen, naargelang plaats, tijd en koude streken, zoals zij denken die nood te moeten lenigen;

3 maar altijd met dit voorbehoud dat zij, zoals gezegd, geen munten of geld aannemen.^[9]

(Hoofdstuk 5) De manier van arbeiden

1 Die broeders aan wie de Heer de genade heeft gegeven om te arbeiden,^[10] moeten trouw en toegewijd aan God arbeiden

2 en wel zo, dat zij luiheid, de vijand van de ziel, buitensluiten en de geest van heilig gebed en van toewijding aan God niet uitblussen, waaraan al het tijdelijke dienstbaar moet zijn.

3 Als arbeidsloon kunnen zij voor zichzelf en hun broeders aannemen wat nodig is voor het lichaam, met uitzondering van munten of geld.

4 Zij moeten dit nederig doen, zoals dienaren van God en volgelingen van de allerheiligste armoede past.

(Hoofdstuk 6) De broeders mogen zich niets toe-eigenen; vragen van aalmoezen; de zieke broeders

- 1 De broeders mogen zich niets toe-eigenen, geen huis, geen verblijfplaats, helemaal niets.
- 2 En als pelgrims en vreemdelingen in deze wereld die in armoede en nederigheid de Heer dienen, kunnen zij vol vertrouwen aalmoezen gaan vragen.
- 3 En zij mogen zich niet schamen, want de Heer heeft zich in deze wereld voor ons arm gemaakt. (vgl. 2 Kor 8,9)
- 4 Daarin bestaat juist de verhevenheid van de allerhoogste armoede. Zij heeft jullie, mijn zeer beminde broeders, tot erfgenamen en koningen van het rijk der hemelen aangesteld, jullie arm gemaakt aan dingen en met deugden gekroond. (vgl. Jak 2,5)
- 5 Dat moge jullie erfdeel zijn, dat leidt naar het land van de levenden. (vgl. Ps 142,6)
- 6 Zeer geliefde broeders, hecht je daaraan volledig en wil om de naam van onze Heer Jezus Christus nooit iets anders onder de hemel bezitten.
- 7 En overal waar broeders zijn of elkaar treffen, moeten zij laten zien dat zij huisgenoten onder elkaar zijn.
- 8 En de een mag de ander gerust zijn nood kenbaar maken, want als een moeder haar lichamelijk kind voedt en liefheeft, met hoeveel meer liefde moet iemand dan niet zijn geestelijke broeder liefhebben en voeden?
- 9 En als iemand van hen ziek wordt, moeten de andere broeders hem dienen zoals zij zelf gediend zouden willen worden.

(Hoofdstuk 7) De boete die moet worden opgelegd aan broeders die zondigen

- 1 Als een broeder, opgestoot door de vijand, een doodzonde begaat, moet die broeder voor de zonden waarvoor onder de broeders is bepaald dat men zich uitsluitend tot de provinciale minister moet wenden, zo snel mogelijk en zonder dralen zijn toevlucht tot hem nemen.
- 2 Als hij priester is, legt die minister hem met barmhartigheid een boete op; maar als hij geen priester is, laat hij een boete opleggen door een priester uit de orde, zoals het die voor God het beste lijkt.
- 3 En hij moet ervoor uitkijken kwaad te worden of zich op te winden over iemands zonde; want toorn en opwinding belemmeren de liefde in hemzelf en in anderen.

(Hoofdstuk 8) De keuze van de generale minister van deze broederschap en het pinksterkapittel

- 1 De gezamenlijke broeders zijn verplicht altijd een van de broeders uit deze gemeenschap als generale minister en dienaar van de hele broederschap te hebben en zij zijn verplicht hem strikt te gehoorzamen.
- 2 Als hij sterft, wordt de keuze van de opvolger gedaan door de provinciale ministers en custoden op het pinksterkapittel. De provinciale ministers zijn altijd verplicht hiervoor samen te komen op de plaats die de generale minister vaststelt;
- 3 en wel eens in de drie jaar of op een andere, langere of kortere, termijn, zoals de generale minister bepaalt.
- 4 En mocht het aan de verzamelde provinciale ministers en custoden ooit duidelijk worden dat die minister niet meer geschikt is voor de dienst en het gemeenschappelijk belang van de broeders, dan zijn de broeders aan wie de keuze is toevertrouwd, verplicht in de naam van de Heer een ander tot hun custos te kiezen.

5 Als zij dat willen en het hun goeddunkt,
kunnen de afzonderlijke provinciale ministers en custoden
na het pinksterkapittel in hun custodie
één keer in datzelfde jaar
hun broeders voor een kapittel samenroepen.

(Hoofdstuk 9) De predikanten

1 De broeders mogen niet preken
in het bisdom van een bisschop,
als deze het hun verbiedt.

2 En geen broeder mag het ooit wagen
voor het volk te preken,
behalve als de generale minister van deze broederschap
hem beoordeeld en geschikt bevonden heeft
en hem tot de functie van predikant heeft toegelaten.

3 Ook vermaan ik deze broeders en spoor hen aan,
dat in de preken die zij houden,
hun taal weloverwogen en zuiver is,
tot nut en stichting van het volk

4 door hun de ondeugden en deugden,
de straf en de heerlijkheid
in een korte preek aan te kondigen,
want de Heer heeft op aarde
zijn woord kort gehouden.^[11]

(Hoofdstuk 10) Het vermanen en terechtwijzen van de broeders

1 De broeders die minister en dienaar zijn van de andere broe-
ders, moeten hun broeders opzoeken en inspireren
en hen nederig en liefdevol terechtwijzen
zonder hun iets te bevelen
wat tegen hun geweten of onze regel is.

2 Maar de broeders die onderdaan zijn, moeten ter harte nemen
dat zij om God nee gezegd hebben tegen hun eigen wil.

3 Daarom beveel ik hen uitdrukkelijk
hun minister te gehoorzamen in alles
wat zij de Heer beloofd hebben te onderhouden
en wat niet in strijd is met hun geweten of onze regel.

4 En waar zij ook zijn,
broeders die weten of tot het inzicht komen
dat zij de regel niet naar de geest kunnen onderhouden,
moeten en mogen hun toevlucht nemen tot hun minister.^[12]

5 De minister ontvangt hen dan liefdevol en vriendelijk
en gaat zo vertrouwelijk met hen om,
dat zij met hem kunnen spreken en doen
als een heer met zijn dienaar.

6 Want zó moet het zijn: een minister is dienaar van alle broeders.

7 Ik vermaan mijn broeders en spoor hen aan
in de Heer Jezus Christus,
uit te kijken voor alle hoogmoed,
ijdele roem, afgunst, hebzucht,
zorg en beslommering van deze wereld, laster en gezeur.
En ongeletterden mogen geen moeite doen om te leren lezen.

8 Maar de broeders moeten voor ogen houden
boven alles te verlangen
de Geest van de Heer en zijn heilige werking te bezitten,

9 steeds tot Hem te bidden met een zuiver hart,
nederig en geduldig te zijn

bij vervolging en ziekte
10 en hen lief te hebben
die ons vervolgen, verwijten maken en beschuldigen.

Want de Heer zegt:

Heb je vijanden lief
en bid voor wie je vervolgen en vals beschuldigen. (vgl. Mt 5,44)

11 Gelukkig wie vervolging lijden
omwille van de gerechtigheid,
want hun behoort het koninkrijk der hemelen. (Mt 5,10)

12 Wie volhardt tot het einde, die zal gered worden. (Mt 10,22)

(Hoofdstuk 11) De broeders mogen kloosters van monialen niet binnengaan

- 1 Ik verbied alle broeders streng verdachte contacten of overleg met een vrouw te hebben
- 2 of kloosters van monialen binnen te gaan, behalve als hun door de Apostolische Stoel speciale toestemming is verleend.
- 3 Ook mogen zij geen peetvader zijn van mannen of vrouwen, zodat daardoor geen schandaal ontstaat onder of over de broeders.^[13]

(Hoofdstuk 12) Onder de Saracenen of andere ongelovigen gaan leven

- 1 Wie ook van de broeders op ingeving van God onder de Saracenen of andere ongelovigen wil gaan, vraagt daarvoor toestemming aan zijn provinciale minister.
- 2 De minister verleent alleen toestemming om te gaan aan wie hij geschikt vindt om uitgezonden te worden.
- 3 Verder beveel ik de ministers op gehoorzaamheid om de heer paus een kardinaal van de heilige kerk van Rome te vragen, die de bestuurder, beschermheer en toezichthouder van deze broederschap moet zijn,
- 4 opdat wij altijd onderdanig neerliggend aan de voeten van diezelfde heilige kerk, standvastig in het katholieke geloof de armoede, de nederigheid en het heilig evangelie van onze Heer Jezus Christus onderhouden, wat wij vast beloofd hebben.

*Derhalve is het volstrekt niemand geoorloofd inbreuk te maken op dit document van onze bevestiging of er in vermetele overmoed tegenin te gaan. Mocht iemand dit toch wagen, dan moet hij weten dat hij de gramschap van de almachtige God en van zijn heilige apostelen Petrus en Paulus over zich afroept.
Gegeven in het Lateraan, de 29e november [1223], in het achtste jaar van ons pontificaat.*

Voetnoten

^[1] De regel van de minderbroeders is opgenomen in een bulle, een pauselijk schrijven, in dit geval een standaardformulier voor de bevestiging van kleinere gunsten. Het is zeer opmerkelijk dat niet het veel plechtiger formulier voor de erkenning van nieuwe ordes of kloosters gebruikt werd, maar de verklaring voor dit feit is niet zo gemakkelijk te vinden. Misschien speelt Franciscus' afkeer van beschermingsbrieven een rol (vgl. Test 25), misschien is ook van belang dat de curie over een orde spreekt, terwijl Franciscus gewoonlijk te voorkeur gaf aan de veel minder officiële term broederschap.

^[2] In het origineel staan wel de twaalf opschriften, maar niet de nummering in twaalf hoofdstukken. De titel dekt niet altijd de inhoud.

^[3] De regel vat het geldend kerkelijk recht samen.

^[4] Zie over de kaproen noot 000 bij RegNB 2,8.

^[5] Paus Honorius iii voerde op 22 september 1220 de verplichte proeftijd van een jaar in. Tijdens die proeftijd was het geoorloofd de orde te verlaten; daarna niet meer.

^[6] De beslissing om het officie te bidden op de manier van de kerk van Rome, met uitzondering van het psalmboek was dus afhankelijk van de mogelijkheid dat de minderbroeders alle gebeden voor het officie in één, klein en handig boekje bijeen zouden hebben. Dat was

een (kostbare) vernieuwing die slechts geleidelijk werd gerealiseerd. Voorheen baden de minderbroeders mee met de geestelijken in de plaatsen waar zij toevallig kwamen. Nu kozen zij voor één, uniform gebed naar het model van de curie (dus niet te lang). Zij kozen echter niet voor het *psalterium romanum*, de psalmvertaling die alleen in Rome gebruikt werd, maar voor het internationaal gangbaarder *psalterium gallicanum*. Zie voor meer details S. van Dijk & J.H. Walker, *The origins of Modern Roman Liturgy. The Liturgy of the Papal Court and the Franciscan Order in the Thirteenth Century*, Londen 1960, met name 207-211.

^[7] De voorlopige redactie van de regel maakt een onderscheid tussen geletterde en ongeletterde leken. De laatsten moesten onzeveraders bidden, terwijl de geletterde leken meededen met de geestelijken. Deze mogelijkheid vervalt hier.

^[8] Naast de verplichte vastentijd in de veertig dagen voor Pasen (vers 7) en in de tijd vanaf 1 november tot Kerstmis (vers 5) kenden de minderbroeders een vrijwillige vastenperiode die op 7 januari begon en feitelijk altijd overging in de vasten voor Pasen.

^[9] Het geldverbod is hier strikter geformuleerd dan in 1RegMB 8, maar tegelijk worden geestelijke vrienden= ingesteld om in praktische noden te kunnen voorzien.

^[10] Volgens de oudste regelcommentaren heeft dit hoofdstuk alleen betrekking op handenarbeid en niet op geestelijk werk zoals preken of lesgeven.

^[11] Dit was een oud-kerkelijke overtuiging: tegenover de uitvoerigheid van het Oude Testament was Jezus' woord erg beknopt.

^[12] Dit kan het best begrepen worden volgens de woorden van de oudste broeders, schreef Johannes van Wales in 1283. Toen zij in het begin van de orde met hun handen werkten en tussen gewone mensen woonden, moesten zij naar hun minister gaan wanneer gevaarlijke verleidingen dreigden of zij de regel niet naar de geest konden onderhouden, dat is: alles volmaakt uitvoeren wat de regel voorschrijft of aanraadt. Nu de broeders echter in conventen bijeengebracht zijn en gardiaans en custoden als oversten hebben, is het gevaar van de verleiding kleiner en de noodzaak om naar de ministers

te gaan niet zo groot. D. Flood, John of Wales Commentary on the Franciscan Rule= in *Franciscan Studies* 60 (2002) 91-138: 125.

^[13] Deze bepaling is ontleend aan het algemene recht voor kloosterlingen. Merkwaardig is alleen dat hier niet gesproken wordt over het peetouderschap van kinderen, maar van mannen en vrouwen. Wellicht betekent deze bepaling daarom dat minderbroeders niet intiem bevriend mochten zijn met deze vrouwen en mannen; het Latijnse woord *compater* laat beide vertalingen toe omdat peetouders vaak onder goede vrienden werden gezocht.